

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА

Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра української мови і літератури

«Затверджую»

Голова приймальної комісії
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Юрій ЛЯННОЙ

«25» березня 2025 р.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН)

Розглянута на засіданні
приймальної комісії
«25» березня 2025 року
Протокол № «7»

Суми - 2025

Програма вступного випробування до аспірантури з української мови (для іноземних громадян).

Програма розглянута на засіданні кафедри української мови (для іноземних громадян).

Протокол № 10 від 24 березня 2025 р.

Завідувач кафедри

Вікторія ГЕРМАН

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного іспиту з української мови орієнтована на іноземних громадян, які завершили навчання за освітньо-професійними програмами підготовки магістрів і мають намір продовжити навчання за програмами підготовки докторів філософії.

Програма з української мови передбачає перевірку засвоєння знань з української мови як іноземної: фахової термінології, усталених мовних форм відповідної спеціальності та рівень володіння українською мовою; а також визначення мовної компетенції майбутнього аспіранта на рівні читання, аудіювання, усного та писемного мовлення.

Іспит має за мету перевірку вмінь та навичок комунікативних можливостей на орфоепічному, граматичному, морфологічному, лексичному та синтаксичному рівнях.

Іноземці повинні володіти такими основними видами мовленнєвої діяльності:

- читанням;
- аудіюванням;
- говорінням (монологічним, діалогічним);
- письмом.

Під час іспиту іноземці повинні розуміти викладену в тексті інформацію й уміти детально чи узагальнено передати основний його зміст.

Під час аудіювання іноземці повинні розуміти прослуханий текст й уміти використовувати текстову інформацію відповідно до поставлених завдань.

У репродуктивному усному мовленні іноземці повинні відтворити прочитаний чи прослуханий текст послідовно та в адекватній формі; у продуктивному мовленні – вміти створювати власний текст, дотримуючись норм сучасної української літературної мови; в діалогічному мовленні – вміти проводити діалог-бесіду.

У писемному мовленні іноземці повинні вміти створювати текст, використовуючи адекватні мовні засоби й дотримуючись логічності у викладенні матеріалу, володіти загальними знаннями з граматики української мови (відмінювання іменників, зміна дієслів за особами, часові форми дієслів тощо).

Вступник до аспірантури повинен

знати:

- українську абетку;
- співвідношення між звуками і буквами;
- закономірності літературної вимови слів;
- способи творення слів;
- граматичну систему сучасної української літературної мови;
- норми сучасної української літературної мови (орфографічні, лексичні, орфоепічні, граматичні, стилістичні, пунктуаційні);
- систему частин мови, їх особливості;
- основи усного та писемного спілкування;
- основи культури мовлення;
- основні закони комунікації;

уміти:

- слухати, читати, писати й говорити українською мовою;
- передавати зміст прочитаного або прослуханого тексту;
- помічати і виправляти помилки у власному та чужому мовленні;
- спілкуватися українською мовою у побутовій, навчально-професійній і культурній сферах;
- перекладати тексти українською мовою на відповідному рівні;
- поєднувати імітативний шлях засвоєння орфоепічних навичок із свідомим засвоєнням норм літературного мовлення;
- вміти висловлювати власну думку;
- брати участь у діалозі на професійну, побутову і наукову теми;

– використовувати лексику запропонованих тем, вільно і граматично правильно уводити її у діалогічне та монологічне мовлення;

ВИМОГИ ДО РІВНЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ ВСТУПНИКІВ ДО АСПІРАНТУРИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Вступники повинні:

- чітко говорити українською мовою з відповідною вимовою та інтонацією;
- мати відповідний лексичний запас для висловлювання з певної тематики;
- знати граматику і правильно будувати граматичні конструкції;
- вміти підтримати бесіду на одну з запропонованих тем;
- уміти будувати письмове висловлювання, використовуючи відповідні мовні засоби з дотриманням логічності у викладенні матеріалу.

ЗМІСТ ІСПИТУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Для успішного складання іспиту з української мови вступники повинні орієнтуватися на такі вимоги до рівня володіння основними видами мовленнєвої діяльності:

1. Читання

Перевіряється сприйняття, розуміння тексту, що читає вступник про себе. Тексти для читання можуть бути як адаптованими, так і неадаптованими. Обсяг тексту – до 2000 слів. Швидкість читання про себе – 150-180 слів/хв. Робота з текстом – 15-20 хв.

Розуміння тексту перевіряється за допомогою відповідей на питання або переказуванням тексту.

Вступник до аспірантури повинен уміти:

- читати текст, статтю із настановою на загальне охоплення змісту;
- визначати тему тексту, розуміти його основну ідею;
- розуміти як основну, так і додаткову інформацію, що міститься в тексті, з достатньою повнотою, точністю та глибиною;
- виділяти основну інформацію при аналізі тексту;
- брати участь у діалозі за темою тексту відповідно до норм сучасної української літературної мови.

2. Аудіювання

Вимоги до аудіотексту: адаптований або неадаптований текст, час звучання тексту – 30-40 хвилин. Темп звучання – 180-240 слів/хв. Кількість подання – один раз.

Ступінь розуміння аудіотексту контролюється за допомогою відповідей на запропоновані питання або відтворення тексту.

Вступник до аспірантури повинен уміти сприймати інформацію на слух і вміти користуватися нею при спілкуванні.

Об'єктивними показниками задовільного рівня володіння навичками і вміннями аудіювання є: повнота, точність і глибина розуміння українського мовлення.

3. Говоріння

Монологічне мовлення

Монологічне мовлення – уміння передати зміст прочитаного або прослуханого тексту, перевіряється уміння висловити власні погляди, побудувати власне мовленнєве висловлювання.

Контроль: логічність висловлювання, відповідність мовним нормам.
Темп мовлення – 150 – 180 слів/хв.

Вступник до аспірантури повинен уміти:

- самостійно продукувати зв'язні, логічні висловлювання відповідно до заданої теми;
- будувати монологічні висловлювання репродуктивного типу на основі прочитаного чи прослуханого тексту;
- передавати зміст, основну ідею прочитаного тексту, висловлювати власне ставлення до інформації, фактів, подій викладених у тексті.

Діалогічне мовлення

Діалогічне мовлення – уміння брати участь у діалозі в запрограмованій ситуації. Контроль: наявність логічного зв'язку діалогу, ступінь розуміння співрозмовника, відсутність комунікативно-значущих помилок, темп мовлення – 150 – 180 слів/хв.

Вступник до аспірантури повинен уміти:

- брати участь у діалозі на навчально-побутову й наукову теми, використовуючи різні типи діалогу: діалог-розпит, діалог-обмін думками, діалог-обмін враженнями, діалог-бесіда.
- розуміти зміст повідомлень співрозмовника;
- адекватно реагувати на репліки співрозмовника.

4. Письмо

Перевіряються вміння: а) скласти письмову розповідь за вивченою темою; б) переказати зміст прочитаного або прослуханого тексту; в) скласти план прочитаного або прослуханого тексту. Вимоги до складання письмової розповіді: розкриття теми, логічність висловлювання, відповідність мовних засобів мовній системі й нормі.

Вступник до аспірантури повинен уміти:

- самостійно будувати письмове монологічне висловлювання продуктивного характеру на запропоновану тему;
- будувати письмове монологічне висловлювання репродуктивно-продуктивного характеру на основі запропонованої теми.

Висловлювання вступника повинні бути оформлені відповідно до норм сучасної української літературної мови, з урахуванням загальноприйнятих і соціально обумовлених норм мовного етикету.

ПРОГРАМА ІСПИТУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Перелік розділів з української мови, якими вступник до аспірантури повинен досконало володіти:

Фонетика. Орфоепія.

Голосні та приголосні звуки. Зміни приголосних у мовному потоці. Склад. Складоподіл. Наголос.

Чергування голосних звуків. Чергування приголосних звуків. Орфоепічні норми.

Графіка. Орфографія.

Українська абетка. Звуки і літери. Правила переносу слів із рядка в рядок. Правопис знака пом'якшення. Апостроф. Позначення на письмі подовжених приголосних звуків.

Правопис префіксів. Написання складних і складноскорочених слів. Правопис слів іншомовного походження. Уживання великої літери.

Лексикологія. Фразеологія. Словотвір.

Лексичне значення слова. Багатозначність слів. Омоніми. Синоніми. Антоніми. Пароніми. Фразеологізми. Способи словотворення в українській мові.

Морфологія.

Іменники. Творення іменників.

Прикметники. Творення прикметників.

Займенники. Творення займенників.

Дієслово. Творення дієслів: вираження дії, що відбувалася раніше; вираження дії, що відбуватиметься; вираження результативної дії; вираження минулої та майбутньої результативних дій; вираження прохання, побажання, наказу; вираження напрямку руху.

Числівники. Творення числівників.

Прислівники. Творення прислівників.

Дієприкметники. Дієприслівники.

Службові частини мови.

Синтаксис. Пунктуація.

Словосполучення. Речення. Типи речень. Порядок слів у реченні. Прості речення.

Поняття про суб'єкт і предикат. Головні члени речення. Другорядні члени речення. Тире між підметом і присудком. Типи односкладних речень. Складне речення. Уживання сполучників у простому і складному реченнях. Речення з чужим мовленням.

Наукова комунікація як складова фахової діяльності. Термінологія. Стилїстика.

Українська термінологія в професійному спілкуванні. Термінологія обраного фаху. Термін та його ознаки. Термінологія як система. Граматичні особливості мови наукового стилю. Способи творення термінів. Науковий етикет. Види наукових робіт. Проблеми перекладу і редагування наукових текстів.

Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування. Стилїстика. Культура мови.

Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного мовлення. Професійна мовнокомунікативна компетенція. Мовні норми. Основи культури української мови.

Комунікативні ознаки культури мови. Словники у професійному мовленні. Типи словників.

Стилїстика. Дїлова українська мова.

Функціональні стилі сучасної української літературної мови. Офіційно-діловий стиль у фаховому мовленні. Вимоги до мови ділових паперів. Текст як реквізит документа.

Правила оформлення і розташування реквізитів. Загальні вимоги до складання та оформлення документа. Документація щодо особового складу. Організаційні та розпорядчі документи. Обліково-фінансова документація.

Говоріння

1. Монологічне висловлювання на запропоновану тему.

1. *Україна як європейська держава. Історія й сучасність.*
2. *Видатні особистості України.*
3. *Київ – столиця України. Історія й сьогодення.*
4. *Видатні особистості Сумщини.*
5. *Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка.*
6. *Видатні вчені, чий імена пов'язані з Сумським державним педагогічним університетом ім. А. С. Макаренка.*
7. *Значення навчання в аспірантурі.*
8. *Вища освіта в контексті міжкультурної взаємодії.*
9. *Комп'ютер у нашому житті. Інтернет як сучасний засіб зв'язку.*
10. *Засоби масової інформації як джерело комунікації.*
11. *Штучний інтелект.*
12. *Роль мови в суспільстві.*

13. Інформаційні технології й питання безпеки.

14. Інноваційні технології в сучасному світі.

15. Наука в житті людини.

16. Спорт у житті людини.

17. Культура в житті людини.

2. Для визначення рівня володіння усним мовленням пропонуються такі теми для **діалогічного мовлення**:

- *В університеті*: привітатися; надати коротку інформацію про себе; пояснити мету відвідин; написати заяву з проханням; попросити довідку для посольства; розповісти про особисті проблеми; подякувати; попроситися.
- *На вулиці*: запитати про місцезнаходження потрібного об'єкта; пояснити таксисту чи водієві автобуса маршрут (мету) поїздки; орієнтуватися в назвах вулиць і площ, рекламних проспектах, вказівниках, оголошеннях.
- *У транспорті*: запитати про правила оплати та вартість проїзду в громадському транспорті; звернутися до пасажирів з проханням передати квиток на компостер; розуміти на слух оголошування зупинок; з'ясувати, коли буде бажана зупинка; звернутися з проханням пропустити до виходу.
- *У бібліотеці*: привітатися; показати працівникові бібліотеки свій читацький квиток; попросити потрібний підручник (книгу, періодичне видання); розуміти на слух прохання бібліотекаря поставити дату й розписатися у формулярі підручника (книги, періодичного видання); подякувати; попроситися.
- *У поліклініці (у медпункті, в аптеці)*:
 - а) у реєстратурі: знайти та прочитати напис «Реєстратура»; звернутися в реєстратуру; отримати талон до лікаря; попросити медичну карту.
 - б) на прийомі в лікаря: привітатися; пояснити, що турбує; повідомити про наявність хронічних захворювань, алергічних реакцій, пережитих операцій; розуміти прохання («команди») лікаря при огляді; розуміти

пояснення лікаря про прийом призначених ліків, які необхідно купити в аптеці; подякувати; попроситися; купити ліки в аптеці.

- *У магазині (у кав'ярні, в їдальні, на ринку):* вміти звернутися до продавця з питанням про наявність того чи іншого товару (продукту); дізнатися про вартість; попросити необхідний товар (продукт); дізнатися вагу, кількість товару (продукту); розрахуватися; подякувати.
- *У банку:* знайти потрібне віконце для отримання інформації; дізнатися, як відкрити рахунок; дізнатися, чи прийшли на рахунок гроші; заповнити бланк; зрозуміти пояснення оператора; отримати гроші в банкоматі; подякувати за отриману інформацію.
- *У касі вокзалу (аеропорту):* вміти читати інформацію про рейси, час відправлення та прибуття поїзда (автобуса), прильоту чи відльоту літака; вміти замовити й купити квиток; з'ясувати можливість повернення квитка в касу; розуміти правила оформлення документів при виїзді (вильоті) та прибутті до місця призначення; розуміти на слух оголошення по радіо.
- *У театрі (кінотеатрі):* читати афіші; запитати в касі про наявність квитка на спектакль (сеанс); попросити квиток в потрібний ряд чи секцію залу (партер, балкон); розуміти питання й відповіді касира; перевірити точність інформації, вказаної на квитку; подякувати.
- *У гостях:* уміти привітатися, познайомитися; надати необхідну інформацію про себе незнайомим людям; висловити своє схвалення щодо інтер'єру помешкання, зовнішнього вигляду господарів, запропонованих страв чи напоїв; уміти підтримувати бесіду з господарями та іншими гостями; подякувати за гостинність.

Письмо

Рівень сформованості навичок та умінь **писемного мовлення** визначається здатністю створити власне письмове висловлювання на запропоновану тему:

- *Моя наукова робота.*
- *Професії. Моя майбутня професія.*

- *Моє бачення власної наукової діяльності.*
- *Власні творчі здібності.*
- *Власні наукові уподобання.*
- *Моє навчання в університеті та подальша кар'єра.*
- *Особисті очікування від навчання в аспірантурі.*
- *Мій улюблений український письменник, поет чи художник.*
- *Наукова діяльність відомого українського вченого.*
- *Наукові відкриття відомого українського вченого.*

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІСПИТУ

Оцінювання результатів проводиться за допомогою загальної оцінки за письмову та усну відповідь.

90-100 балів – вступник у повному обсязі розкриває одну із запропонованих тем. Висловлення побудоване логічно та свідчить про належний рівень володіння українською мовою. Під час відповіді використовує активну лексику, що відповідає запропонованій темі, демонструє багатий лексичний запас, досконале знання граматики. Допускається наявність кількох негрубих помилок, які не спотворюють суті висловлювання.

82-89 балів – вступник у достатньому обсязі розкриває одну з запропонованих тем, володіє активною лексикою на запропоновану тему, демонструє широкий лексичний запас та знання граматичного матеріалу на належному рівні. Може допускати незначні помилки у слововживанні або стилістичного плану та одну- дві грубі граматичні помилки чи декілька незначних.

74-81 бал – вступник в основному розкриває одну із запропонованих тем. Під час відповіді використовує активну лексику, що відповідає запропонованій темі, однак інколи допускає при цьому тавтологію та демонструє достатній лексичний запас і знання граматики. Допускається 5-7 грубих лексичних чи граматичних помилок.

64-73 бали – вступник посередньо розкриває одну із запропонованих тем. Під час відповіді використовує активну лексику, що відповідає запропонованій темі, однак допускає при цьому тавтологію та демонструє обмежений лексичний запас і недосконале знання граматики. Допускається 8-10 грубих лексичних чи граматичних помилок.

60- 63 бали – вступник у неповному обсязі розкриває одну із запропонованих тем. Під час відповіді в основному використовує активну лексику, що відповідає запропонованій темі, однак допускає при цьому забагато тавтології та демонструє обмежений лексичний запас і недосконале знання граматики. Допускається 10-14 грубих лексичних чи граматичних помилок.

35-59 балів – вступник у недостатньому обсязі розкриває одну із запропонованих тем. Слабо володіє активною лексикою на запропоновану тему, словниковий запас обмежений або не цілком відповідає заданій темі.

1-34 бали – вступник не демонструє засвоєння лексичного й граматичного матеріалу, робить багато значних орфографічних помилок, допускає багато грубих лексичних і граматичних помилок; демонструє повне незнання активної лексики на запропоновану тему, словниковий запас мізерний або не відповідає заданій темі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СПІВБЕСІДИ

1. Азарова Л. Є. Українська мова для іноземців. Професійна сфера спілкування: Навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2013. 111 с.
2. Азарова Л. Є. Українська мова для іноземних студентів. Країнознавство: Навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2013. 130 с.
3. Вінницька В. М., Плющ Н. П. Українська мова: практичний курс граматики для студентів-іноземців. Київ, 1997. 244 с.
4. Єгорова Т. Д. Практичний курс української мови. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 160 с.
5. Поліщук Т. М., Новицька Л. Г. Вивчаємо українську. Львів: ЛДУ, 1995. 260 с.
6. Українська мова для іноземців: навчальний посібник / Барчук О. Г., Волкова О. М., Ворона Н. О. та ін.; за ред. Т.О. Дегтярьової. Вид. 2-ге. Суми, 2018. 400 с.
7. Українська мова як мова професійного навчання: навчальний посібник для іноземних студентів медичного профілю (з англійською мовою навчання) / А. А. Силка; пер. англ. А. В. Силки. Суми: Сумський державний університет, 2016. 129 с.
8. Фесенко С. Г. Вивчаємо українську мову. Універсальний посібник. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. 288 с.
9. Фролова Т. Д. Українська за 26 днів: Українська для тих, хто її не вивчав: навч. посіб. Київ: Видавництво А. С. К., 2004. 304 с.
10. Чистякова А. Б., Селіверстова Л. І., Лагута Т. М. Українська мова для іноземців: Підручник для іноземних студентів вищих навчальних закладів. Харків: ІНДУСТРІЯ, 2008. 384 с.